

MB
12714

NM 1952/33.

BESZÉLŐ KÉPEK

HARAG NAPJA

A NÉPMŰVELÉSI MINISZTERIUM MEGBIZÁSÁBÓL

KIADJA A

MAGYAR FOTÓ DIA-OSZTÁLYA

BUDAPEST 1952.

T a n á c s a d á s

a D i a - f i l m v e t i t é s h e z

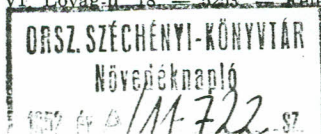
1. Az előadás előtt a szöveg felolvasását okvetlen gyakoroljuk (tagoltan olvassunk és ne hadarjunk).
2. Ha módunkban van és a tárgy természete megengedi, kívánatos, hogy ne egy személy, hanem váltakozva ketten olvassák fel a szöveget. Az egyik kép szövegét az egyik, a másik kép szövegét a másik felolvasó mondja el.
3. A szövegrész utolsó szavánál a felolvasó koppantson és a következő kép fordítása csak ezután történjék.
4. A vetített szöveget is olvassuk fel.
5. A vetítőgép kezeléséhez útmutatást nyújt a technikai „Útmutató”.

Ennél a filmnél a következőkre hívjuk fel a figyelmet: Ez az első Dia-film, amely színdarabot mutat be, ezért a felolvasó alaposan készüljön fel az előadásra. Mélyedjen el a szöveg tanulmányozásába, hogy helyes hangsúlyozással adja vissza a színmű drámai feszültségét.

Ez a Dia-film önálló vetítésre alkalmas.

Felelős kiadó: Csongrádi István

Fővárosi Nyomda, VI. Lovag-u. 18. — 5253. — Felelős v.: Heszberger Ede

A HARAG NAPJA

1. „A Harag Napja.” Színmű, írta: Sándor Kálmán, diafilmre átdolgozta: Hárs László.
2. Bemutatta a Néphadsereg Színháza.
3. Szereposztás: Sós Ferenc nyomdász, a forradalmi törvényszék vádbiztosa: **Egri István.**
Sós Juliska fehérvarrónő, Sós Ferenc anyja: **Somogyi Erzsi.**
Szedlacsek József vasöntő, Sósék albérlője: **Szabó Sándor.**
Hanák Magda, Hanák Győző hadirokkant könyvelő huga, gyári munkásnő Pesten: **Kohut Magda.**
- 3/a Máriaáss Károly tanár, Sós Juliska csábítója, Ferenc természetes apja: **Ajtay Andor.**
Varjagos Antal malomtulajdonos és földbirtokos, lefogott ellenforradalmár: **Hlatky László.**
dr. Máriaáss Endre, volt kir. bíró, a tanár fia, Ferenc féltestvére: **Várkonyi Zoltán.**
Viznicz Gyula, a direktórium elnöke, áruló jobboldali szociáldemokrata: **Mányai Lajos.**
4. Este hét óra van. A Néphadsereg Színházának zsúfolt nézőtere elcsendesedik. A színpad vörösbársony függönye mögül énekszó szűrődik ki. Rezes férfihang, egy régesrég-i érzélgős dalt énekel:

Egy árva gyermek andalog, szívét bú tölti el,
Hisz az, ki őt szerette, már az
Többé fel nem kel.
5. 1919 májusában vagyunk. A világ minden úri bitangja elvakult gyűlölettel ront a fiatal Magyar Tanácsköztársaságra. A külföldi ellenforradalmárok hadseregeket indítanak, hogy vérbe-könnybe fojtsák a dolgozók uralmát. A hazaáruló magyar urak és az aljas jobboldali szociáldemokraták gyalázatos összeesküvéseket szőnek a nép ha-

zája ellen. A magyar kommunisták, és vezetésükkel a magyar dolgozók milliói hősiez harcban védelmezik hazájukat, szabadságukat a külső és belső bitangok ellen.

A Magyar Tanácsköztársaság dicsőséges napjai ezek.

6. A színpad díszlete Sósék konyháját ábrázolja egy kisvárosban, Salgótarján mellett. Itt él Sós Juliska fehérvarrónő és törvénytelen származású fia, Sós Ferenc nyomdász, a helybeli forradalmi törvényszék vádbiztosa.
De most csak Szedlacsek Józsi bácsi, az öreg vasöntő, Sósék albérlője van odahaza. Borotválkozik, közben dudorássza az árva gyermekről szóló dalocskát. Időközönként pedig sziszegve a nyakához kap, mert megmeresztette a reuma, ezért nem mehet már harmadnapja munkába. Éppen befejezi a borotválkozást, mikor nyílik a konyhaajtó.
7. Ifjabb Hanák Győző, Sósék szomszédjának, a hadirokkant Hanák könyvelőnek tízéves kislia jött át cérnáért Sós Juliska nénihez. A papának ugyanis a városházára kellene mennie állás-ügyben, de egyetlen nadrágja elszakadt. Azonban várnia kell, mert Juliska néni a piacra ment bevásárolni. Győző várakozás közben elujságolja az otthonülésre kényszerült Józsi bácsinak, hogy mit beszélnek a városban. Azt beszélük, hogy kivégzik az elfogott összeesküvő ellenforradalmárokat, és hogy Varjagos malmos, az egyik összeesküvő, azt kiabálta az éjszaka, amikor elvitték: „ejnye prolik, de bátrak lettetek, mióta Tanácsköztársaság van”.
8. Szedlacsek Józsi bácsi hunyorít. „Ez a nagyeszű Varjagos malmos ugyancsak pedzette az igazságot. Csakhogy megfordítva. Nem azért vagyunk bátrak, mert proletárdiktatura van, hanem azért van proletárdiktatura, mert bátrak vagyunk.”
9. Győző új kérdéssel fordul öreg barátjához. Hogy olvasta-e Józsi bácsi azt a levelet, amit nagynénjének, Magda néniinek írt Pestre? Hívta, jöjjön azonnal, mert baj van a papával, amióta a mama otthagya a Máriaass bíró úr miatt . . . „Kérném azonnal jönni, Magda néni, mert félek egy iszonyú bajtól . . .” — ezt írta a levélben.
10. A beszélgetést Sós Juliska érkezése szakítja meg. Juliska, Sós Ferenc anyja. Megkínálja Győzöt piszkével, aztán szerető zsörtölődéssel támad Szedlacsekre: reumás betegnek ágyban a helye. Mindjárt melegít is sót a nyakára. Szedlacsek dörmög, de azért az öreg agglegénynek jól esik a gondoskodás.

11. Hanák úr nem győzte kivárni a cérnát. Fia után jött. Feje, háborús sérülése következtében idegsokkosan reszket. Gyámoltalan, magatehetetlen és rémült ember, aki szégyenli szerencsétlenségét, titkolja nyomorúságát. Most is télikabátot visel a meleg májusi délelőttön, hogy emejtse egyetlen nadrágján a szakadást.
12. Juliska szíves szóval ajánlkozik, hogy megjavítja a beteg nadrágot. De alig lát hozzá, máris kopogtatás zavarja meg munkáját. A megriadt, szemérmes Hanák úrnak azt tanácsolja, hogy rejtőzzék el az ő szobájukban. Csak azután tekint az ajtó felé.
13. Jól öltözött, idősebb úrinő néz körül a munkásasszony konyhájában. Gyűlöli Juliskát azért, mert kénytelen megalázkodni előtte, könyörögni a segítségért. Pedig hát kicsoda Juliska? Közönséges cseléd. Ő pedig előkelő úriasszony, Máriássné önágyasága! Felesége annak a Máriáss Károly tanár úrnak, aki harminc esztendővel ezelőtt elcsábította, majd sorsára hagyta szolgálójukat, Sós Juliskát. Pedig Juliska akkor már az ő gyermekét hordta a szíve alatt. A gógös Máriássné azért jött, mert fiát, doktor Máriáss Endre volt törvényszéki bírót letartóztatták. Statárium van és a vizsgálatot a vádbiztos, Sós Ferenc, Juliska fia, Máriáss Endre féltestvére vezeti.
14. Tisztán cseng Juliska válasza: „Az én fiam nem bánt ártatlanokat!”
Visszafojtott indulattal hallgatja Máriáss Károlynét, aki kérleli, hogy Juliska szóljon egy jó szót a fiának, az elfogott bíró érdekében. Hiszen egy az apjuk: Máriáss tanár úr.
Erre a szóra kitör Juliskából a visszafojtott keserű indulat.
15. Nem Máriáss Károly tanár úr volt Feri apja, hanem ez, a varrógép. Ebből nevelte fel a fiát, ez segített, amikor Máriás tanár úr azt gondolta magában: menj isten hírével, te buta cseléd, — és elutazott Olaszországba, otthagya őt a gyermekével együtt.
16. Juliska kiutasítja a tanár feleségét, aki utolsó érvként Juliska hajdani szerelmére hivatkozik. A tanár idős és beteg. Ha belepusztul abba, hogy a bíróság halálra ítéli Endrét, a fiát, akkor Juliska lesz az oka.
Juliska szerette valaha a tanárt. Szívében feltámadó érzelmeket nem tudja leküzdeni, de arra még van ereje, hogy végleg ajtót mutasson a gógös úriasszonynak.

17. A kis Hanák Győző nem hiába írt Budapestre. Megérkezett a nagynénje, Hanák Magda. Fivére, Hanák tanár boldogan öleli át s azonnal elujságolja testvérkéjének, hogy dolgozni fog, állást kap a városházán, az irattárban.
18. Szedlacsék Józsi bácsi is előbújik szobájából. Hanák úr már búcsúzik is nővérétől, mert siet a Városházára, nehogy elkéssen.
19. Amint hármásban maradnak, Juliska és Józsi bácsi faggatni kezdik Magdát, hogy mi ujság Budapesten. Magda szavai-ból fenyegető kép bontakozik ki: — A fővárosban most nagyon nehéz. . . A románok, ántánt parancsra átlépték a Tiszát. Azt mondják, itt meg a csehek készülődnek valamire. Hogy most majd egyenesen rátörnek a salgótarjáni bányára. De Józsi bácsi ezúttal sem elégítheti ki teljes mértékben a kíváncsiságát, mert Juliska ismét csak azt tanácsolja, hogy feküdjék és borogassa a reumáját.
20. Juliska és Magda takarítószerszámokkal indulnak a szomszédba, hogy kitakarítsanak Hanákéknál, mert odaát nagy a rendetlenség, minden a fejetetején áll. Magda szorongó aggodalommal kérdi Juliska nénit, mit jelentsen a kis Győző levele? Azt írta, hogy a mama otthagya őket a Máriáss bíró úr miatt és a papa egyszer már a bajonétjét is kereste, hogy megölje magát. Juliskától megtudja, hogy Máriáss bírót, aki miatt Hanák-né elhagyta családját, az éjszaka elvitték ellenforradalmi összeesküvés miatt. Magda elhatározza, hogy felkeresi sógornőjét a bíró lakásán.
21. Hazaérkezik Sós Ferenc, egyszerű, nyilttekintetű, csendeshangú munkásember. De minden szavából, minden mozdulatából sugárzik az erő és az öntudat. Ilyenek azok, akik népükért harcolnak és dolgoznak. Akik forrón szeretik az életet és mégis habozás nélkül, jajszó nélkül hajlandók bármely pillanatban feláldozni a hazáért, a népért, a szabadságért. Ilyenek az igazi kommunisták. Sós Ferenc két nap, két éjjel dolgozott a városházán, hogy felderítse a belső bitangok ellenforradalmi összeesküvését. Nem találja odahaza édesanyját. Elkomorult arccal figyel, hogy a reggel óta hallatszó ágyúdörgés egyre közeledik a városhoz. Az idegen elnyomók csapatai harcban állnak a Tanácsköztársaság hős védelmezőivel.
22. Az ágyúdörej ismét kicsalja szobájából Józsi bácsit. Most Sós Ferivel találja szembe magát. A vádbiztos elsősorban

azért jött haza, hogy Józsi bácsi albérlő-társával, Belus Zsigával beszéljen. Sürgős megbízatása lenne számára. Józsi bácsi megfélekedezik a reumájáról. Ajánlkozik Belus Zsiga helyett. De Sós Ferenc lehüti. Ugyanis Salgótarjánba kellene menni és Belus Zsigának kerékpárja van. Erre aztán felfortyan Józsi bácsi. Kivágja, hogy 24 puskájuk van dugszben az öntödében.

Az tán csak ér annyit, mint egy rongyos bicikli.

23. Sós Ferenc mosdás közben felüti a fejét és keményen ráripakodik. Tüdhatná, hogy a gyári őrsegnek csak három puska jár.

De Szedlacek Józsi bácsi nem hagyja magát. Bizonygatja, hogy jó lesz még az a huszonnégy puska. Elvégre a városban gyanus dolgok történnek.

Sós Ferencet elgondolkoztatják Józsi bácsi érvei. Hiszen igaz! Az éjjel elvittek a városból négy szakasz vörösőrt. Eppen most, amikor ellenforradalmi összeesküvést lepleztek le, amikor a Tanácsköztársaság két tűz közé került. A telefon is elromlott az éjszaka. Nem tudtak összeköttetést létesíteni Salgótarjánnal. Kénytelen volt átküldeni Bognár Istvánt, a forradalmi törvényszék tagját, aki még mindig nem érkezett vissza küldetéséből... Mindez gyanus és aggasztó... Azt mutatja, hogy a bujkáló ellenforradalmárok, a Tanácsköztársaság patkányai folytatják mesterkedéseiket.

24. Józsi bácsi vállába közben ismét belenyilal az az átkozott reuma. Feri megdörmöcköli a nyakát s közben utasítást ad. A helyzet — válságos. Az öntők maradjanak a gyárban és csakis az ő, vagy Lukács elvtárs utasítására hallgassanak. Álljanak szigorú készenlétben, parancs nélkül ne mozduljanak. Hanem, ha egyszer megkapják a parancsot, akkor...

— Akkor odasózunk! — kiáltja lelkesen Józsi bácsi.

25. Feri ebédhez ül. Hanák Magda félbehagyta a takarítást, hogy Ferencet üdvözlje. Leül mellé. Valamikor szerették egymást és most csendes, tartózkodó szavaik nyomán újra éledni kezd szívükben a régi szerelem. A szomszéd szobából áthallatszik az öltözőkődő Józsi bácsi vidám, de meglehetősen hamishangú dalolása.
26. Juliska bánatosan ül a varrógép mellett. Gondolatai még mindig a beteg tanár körül járnak. Feri otthagya az ebédet s gyengéd szeretettel öleli meg anyját. Juliska felfigyel Józsi bácsi énekére s gyanakvással mondja: „Ez készül va-

lamire. Ismerem. Rezeiteti a hangját. Tavaly tán nem ezt a megfagyott gyermeket énekelte? Aztán félóra múlva fel-ségsértésért, meg hatóság elleni erőszakért letartóztatták őket Belus Zsigával.”

Feri csendesen mosolyog. Ő tudja, mire készül Szedlacsek Józsi bácsi. De nem felel anyja kérdésére, hanem ő kezdi faggatni arról, hogy mi bántja, mi búsítja Juliskát.

27. És Juliska beszélni kezd. Elmondja, hogy itt járt a tanár felesége. Megmondta, hogy a tanárnak szívbaja van, meghalhat. És attól fél, hogy felakasztják a fiát, a bírót. Feri felpattan.

— A Máriássék tyúkszeme fáj magának? Hát nem tudja, hogy hány millió ember életéről van most szó, Oroszországban, nálunk és az egész földön. Micsoda proliasszony maga, hát nincs magában semmi büszkeség?

28. Alig hallani, inkább csak érezni lehet Juliska szavát. — Hiszen az apád! — Csakhogy Sós Ferenben ez a szó semmiféle gyengéd érzelmet nem kelthet. Hiszen természetes apja harminc évig feléjük sem nézett. Keserűen vágja oda anyjának, hogy még most is megalázkodik — és indulni akar vissza a városházára.

Hanem ekkor nehéz, botladozó léptek hallatszanak a folyosóról.

29. Az ajtó felszakad. Belus Zsiga öreg géplakatos, Szedlacsek barátja és lakótársa támo-lyog be. Zihálva támaszkodik az ajtófélfának. Sós Ferenc sietve ad neki vizet. Szaggatottan törnek elő ajkáról a szavak:

— A csehek! Erős csapatokkal. Olasz ezredes vezeti őket, angol és francia főtisztek. Benn vannak Losoncon. A vil-lanydrótra akasztották a direktórium elnököt. Bognár Pis-tát agyonlőtték Tarján szélén, hajnalban!

A rettenetes hírekre döb-bent csend támad.

30. A némaságot Szedlacsek kiáltása töri meg: — Mire várunk? Gyerünk!

— Gyerünk! — mondja Sós Ferenc is.

31. Az előbb még oly mozgalmas lakás kiürült. Minden-nyájan el-siettek. Sós Ferenc a Városházára, hogy intézkedjék. Szed-lacsek Józsi bácsi a gyárba, hogy készenlétben álljanak a puskás vasöntők. Belus Zsiga pedig Salgótarjánba, hogy hírt vigyen és hírt hozzon.

32. Ezalatt a városházán, a forradalmi törvényszék hivatalában minden csendes. Csak Sós Ferenc íróasztalán álló telefon csengője berreg fel élesen.
33. A telefonhívás Viznicz Gyulának, a helybeli direktorium elnökének szól. Kebelbarátja, a városi főtisztviselőből színleg elvtársrá vedlett Bartos Géza kíváncsian hallgatja a beszélgetést. A szaggatott szavakból megérti, hogy Vizniczet, a volt szociáldemokratát valamelyik régi szociáldemokrata társa arra utasítja: szabotálja el a rögtönítelő bíróság eljárását. Akadályozza meg azt, hogy doktor Máriász Endre bírót, Varjagos malmost és a többi összeesküvő ellenforradalmárt a forradalmi bíróság halálraítélje.
34. A telefonbeszélgetés után undorító vigyorgás telepszik Viznicz arcára. Örömmel ujságolja, hogy a Tanácsköztársaság napjai meg vannak számlálva, mert csapatai mindenütt visszavonulnak és a csehek már nem csupán Losonc, hanem Szécsény felől is, tehát két oldalról közelednek a város felé. Az ellenforradalmár Bartos elégedetten hallgatja az áruló szociáldemokrata Viznicz beszámolóját, amikor kopogtatnak az ajtón.
35. A szolgálattevő vörösör régi ismerősünket, Hanák urat vezet be. Hanák úr mindenáron az irattár főnökével akar beszélni az állásügyben. Bartos a vörösörré támad, a forradalmi fegyelemre emlékezteti, Hanákot pedig kidobja. A szegény megfélemlített hadirokkant könyvelő bátortalanul motyogja, hogy majd odakint az előszobában vár a sorára.
36. Amint egyedül maradnak, Bartos Viznicz mellének szegezi a kérdést, hogy ki akasztat előbb? A forradalmárok, vagy ők, az ellenforradalmárok? Viznicz gyáván kertel. De nem az ellenforradalomtól fél, hanem Sós Ferentől. Bartos kijelenti, hogy ők este hat órakor mindenképen cselekednek. Este hatkor ott lesz a templom tornyán az ellenforradalom kitörésének a jele: a fehér zászló. Viznicznek pedig az lesz a feladata az összeeskövésben, hogy este hatig halogassa a rögtönítelő bíróságnak a tárgyalását. Bognár Istvánt, akit Sós Ferenc küldött üzenettel Salgótarjánba, azért lőtték agyon az országúton, hogy helyette ő, Viznicz Gyula kerüljön be a bíróságba. Ne sokat köntörfalazzon tehát, hanem teljesítse a feladatát.
37. Viznicz látja az ellenforradalmárok erejét és elszántságát. Ezért érdekemet akar szerezni előttük s kezdi sorolni saját

ellenforradalmi tetteit. Megakadályozta, hogy Sós Ferenc vádbiztos házkutatást tartson a plébánián. Pedig ott is található volna elrejtett fegyvereket. Máriáss bírónál pedig ő maga, Viznicz, vezette a házkutatást. Ha más vezet, abból nagy baj származhatott volna az összeesküvőkre nézve. Végül pedig diadalmasan bejelenti, hogy beidézttette Máriáss Károly tanárt, aki nem csupán az ellenforradalmár Máriáss bírónak az apja, hanem Sós Ferenc vádbiztosnak is. Most majd kiderül, hogy Sós Ferenc, akit eszeveszetten gyűlöl, hogyan állja meg a sarat ilyen kényes helyzetben, a saját apjával szemben . . . Hirtelen hangot változtat. Hivatalos közömbösséggel mondja: köszönöm elvtárs, tudomásul vettem . . .

38. Ugyanis megérkezett Sós Ferenc, a vádbiztos, hogy előkészítse a statáriális tárgyalást. Viznicz átlátszó ürüggyel a szobában marad. Kíváncsi, hogy milyen hatást vált ki aljas csele a vádbiztosból.
39. Csakhamar be is lép a vörösőr és megkérdi, hogy beküldje-e az elővezetett egyént. Egy öreg úr. Máriáss Károly tanár. Amikor kiderül, hogy az elővezetésre Viznicz adott parancsot, Sós Ferenc nyugodtan utasítja a vörösört, hogy küldje be az előállítottat.
40. És most következik a meglepetés. Csakhogy nem Sóst, hanem Vizniczet éri az. Sós ugyanis leülteti az íróasztalhoz az elnök elvtársat, hogy vezesse ő a kihallgatást. Hiszen ő idéztette be Máriáss tanárt. Viznicz kénytelen-kelletlen enged Sós Ferenc felszólításának.
41. Belép a tanár. Jellegzetes, kisvárosi értelmiségi alak, az első világháború idejéből. Zavart, bizonytalan. Amikor Viznicz rátámad, hogy előzetesen tudott f.a mesterkedéseiről, az ellenforradalmi merénylet tervéről, akkor méltóságteljesen tiltakozik. Nem tudott semmiről. Egyébként sem foglalkozik politikával.
42. Viznicz durván ráírvall: — Hazudik, vén számár. Sós Ferenc félbeszakítja a pulykavörös Vizniczet. Rápirít, hogy nem olvasta az ügy iratait. Azokból kitűnik, hogy a tanárnak valóban nem volt tudomása semmiről, nem is lehetett, mert fiával, Máriáss bíróval majd egy évvel ezelőtt összekülönbözött s azóta külön is laknak, tehát azt sem hallhatta, hogy a bíró részegen IV. Károlyt éltette. Ezután közli, hogy a kihallgatásnak vége, a tanár elmehet.

Viznicz felpattan. Dühöng, hogy terve kudarcot vallott. Gúnyosan sziszegi, hogy a tanár úr csak maradjon, Sós elvtársnak vannak talán más — családi — természetű kérdései is.

43. A tanár, harminc év után először tekint törvénytelen fiára. Kemény, megingathatatlan forradalmárt lát maga előtt. S habár a tanár nem foglalkozik politikával, kénytelen hálásan megállapítani: — Önben van igazságérzet. — Ezután ő is arra igyekszik rábírni Ferencet, hogy lépjen közbe féltestvére, a bíró érdekében. Vagy legalább lépjen vissza a vád képviselétől.
44. A tanár búcsúzik. Elmegy, mert Ferenc megértette vele, hogy nincs visszalépés. Forradalom van. Nem számít, hogy a bíró meg ő féltestvérek. A tanár utoljára felteszi a kérdést: — miért védte őt előbb Ferenc. — Sós a szánandó öregemberre néz és keményen mondja: — Én nem önt védtem, hanem egy embert. Az igazságot. A Tanácsköztársaságot. Az az ember véletlenül maga volt.
A tanár látja, hogy itt nincs többé keresnivalója. Majd az előszobában várja meg a forradalmi bíróság ítéletét.
45. A tanár úr után Hanák Magda keresi fel Sós Ferencet. Azért jött, mert meglátogatta elzüllött sógornőjét, Hanáknét — Máriáss bíró lakásán. Fontos híreket tudott meg tőle. Hanákné, akit holtrészegen talált, kifecsegte, hogy az éléskamrában két laza téglá alatt egy oduban fegyverek vannak elrejtve.
46. Sós áthívta Lukács elvtársat, a forradalmi törvényszék elnökét és Magda, Lukács elvtárs előtt sorolja tovább, hogy mit tudott meg a részeg Hanáknétől. Sógornője valami fehér zászlóról beszélt, meg azt kiáltozta, hogy huszonnégy órán belül jaj lesz itt mindenkinek. Lukács elvtárs megbeszéli Sóssal, hogy ő maga intézkedik a bíró éléskamrájában elrejtett fegyverek dolgában. Nem avat be az ügybe senkit, mert úgyszólván senkiben sem bízhatnak meg.
47. A két hajdani szerelmest mindjobban összefűzi a közösen vívott harc. Sugárzó szemmel nézik egymást. Magda felajánlja segítségét Sós Ferencnek. Ferenc elfogadja a segítséget. Arra gondol ugyanis, hogy az ellenforradalmárok esetleg valamilyen módon felülkerekedhetnek, akkor Magda dolga lesz értesíteni a gyárban várakozó vasöntőket, hogy siessenek a puskákkal a forradalom védelmére.

Magda elmosolyodik. Józsi bácsi akkor majd énekelheti az „Arva gyermeket” és „odasózhat”.

48. Sós Ferenc vádbiztosnál összeül a forradalmi törvényszék. Lukács elvtárs az elnök, Viznicz Gyula, aki mint póttag került a bíróságba, és Normai, a hevesvérű forradalmár, akit állandóan elragadnak az indulatai. Viznicz megdöbbentő híreket hozott. Rosszul titkolt kárörömmel közli, hogy mindent fel kell függeszteni, mert a Tanácsköztársaság válságos helyzetbe jutott. A forradalmi kormányzótanács lemondott, a románok Cegléd felé masíroznak. Kiderül, hogy nem Pestről, hanem Salgótarjánból kapta az értesülést és oda Peyer Károly telefonált. Normai elveszíti a fejét. Azt kiáltja, hogy ez árulás! Az ellenforradalmárokat falhoz kell állítani. Fegyvert szeretne a kezébe kapni, hogy végezhesen az ellenséggel.
49. Sós Ferenc a tárgyalóterembe vezető ajtóra mutat. Ott várja őket az ellenség. Lukács elvtárs helyeslően bólint. Sós Ferenc indul is, hogy megkezdje a tárgyalást. Lukács és Normai követik. Csak Viznicz marad hátra. Látja, hogy terve csütörtököt mondott, a forradalmi bíróság ítélkezni fog az ellenforradalmárok felett. Sipító hangon tiltakozik a tárgyalás megtartása ellen, és azt rikácsolja, hogy ő, mint szociáldemokrata, minden felelősséget elhárít magáról.
50. A nép ellenségei a vádlottak padján ülnek. Ott van Varjagos malmos, mellette a volt főjegyző, volt szolgabíró, a levitézlett népnymorgatók, akik összeesküdtek a Tanácsköztársaság ellen. Most meghunyászkodnak bírók előtt, de időnként sunyi tekintetet vetnek a templom tornyára, — hátha már ott leng a fehér zászló. Az elnöklő Lukács elvtárs Varjagos Antalt szólítja a bíróság elé.
51. Varjagos földbirtokos és malomtulajdonos úr, jellegzetes magyar ellenforradalmár. Üresfejű, nagyhangú, pöffeszkedő alak, de most alázatot színlelve áll meg a bíróság előtt. Sós Ferenc vádbiztos a pergőtűzként záporozó kérdések közben váratlanul előveszi Varjagos szivartárcáját, amelyet Máriáss bíró lakásán, a fegyverek között találtak meg. Varjagos kénytelen beismerni, hogy a Tanácsköztársaság megdöntésére szánt fegyvereket ő rejtette el Máriáss bíró társaságában.
52. Tovább peregnek a kérdések. Sós Ferenc arról faggatja, hogy kinek az ötlete volt a Városháza fegyveres megrohánása? Varjagos bevallja, hogy a gondolat Máriáss bírótól származott.

Az idő már későre jár. Közeledik a hat óra. Lukács elvtárs Máriáss bíró kihallgatását rendeli el.

53. Nyeglén, hányavetin áll a bíróság elé Máriáss Endre, a tanár fia, Sós Ferenc féltestvére. Ferenc egy névsort mutat fel előtte, az elsősorban lefogandó forradalmárok neveivel. Máriáss bíró úr szemrebbenés nélkül letagadja a saját keze írását. Azt is tagadja, hogy ő vetette fel a városháza fegyveres megrohanásának tervét.
54. Sós Ferenc szembesíti Máriássst cinkostársával, Varjagos-sal. Varjagost megfélemlíti Máriáss tekintete, de azért menti a maga bőrét. Dadogva emlékezteti Bandi cimboráját, hogy a lakásán tartott megbeszélésen ő volt az, aki a városháza megrohanását indítványozta. De Máriássnak is kedves az élete, inkább a barátját dobja oda prédának. Meghazudtolja úr barátját és kijelenti, hogy Varjagos volt a kezdeményező.
Igy akarják egymás nyakát a hurokba dugni, hogy magukat mentsek. Közben Sós Ferenc új kérdést tesz fel. A város térképét megtalálták Máriáss bíró lakásán. Azon megjelölték a városházát, a vörösörséget, a postát, a plébániát. Milyen célból?
55. Máriáss kitekint a terem üveges ajtaján. Aztán pökhendi arccal veti oda Sós Ferencnek a pimasz választ: Milyen célból? Találja ki, tiszteit úr ...
56. A templom tornyán fehér zászló leng. A jeladás az ellenforradalmi merényletre.
Valahonnan kétségbeesett vészkiáltás száll: Az ellenforradalom. Itt a városházán az ellenforradalom!
57. Az ellenforradalmárok felugrálnek. Ujjongva néznek a torony felé. Sós, Lukács és Normai kezében revolver villan. A vörösörök fegyvert szegeznek Máriássékra.
Felcsattan Sós Ferenc hangja: Aki megmoccan, agyonlőni! — És messzehangzó szóval fegyverbe szólítja társait a forradalom védelmében.
58. Késő este van. A templom tornyán ott leng a fehér zászló, az árulás jele, hívogatja az idegen csapatokat. Az árulóknak, a belső bitangoknak sikerült hatalmukba keríteni a városházát. Lukácsot megölték, Sóst hősies ellenállás után legyűrték. Normai fogoly. Még cinkosukat, Vizniczet is börtönbe csukták, mert nekik még az áruló jobboldali szociáldemokratára sincs most szükségük. De azért számolnak vele, hogy igénybe veszik még lakájszolgálatait.

A városháza folyosói izmosok a forradalmárok véréből, a csukott ajtók mögöl a megkínzott proletárok jajkiáltása hangzik.

59. Bartos, aki az ellenforradalom győzelmének pillanatában elvtársból úrrá vedlett vissza, fontos hírt közöl cimboráival. Salgótarjánban folyik a bányászok toborzása. Pesti küldött érkezett oda. Népbiztos, Rákosi Mátyásnak hívják.
- Az ellenforradalmárok most még türelmetlenebbül várják az imperialista csapatok bevonulását. Az is idegesíti őket, hogy a városból szüntelenül puskaropogás hallatszik. Félnék a munkásság kezében lévő fegyverektől.
60. Máriáss bíró úr mindenáron meg akarja kaparintani ezeket a fegyvereket. De tudja, hogy nem adják ki másnak, csakis annak, aki Sóstól, vagy Lukácstól hoz utasítást. Lukács halott. Nem marad más hátra, Sós Ferencet kell kicsikarni a fegyvereket. Igaz, hogy Sóst kegyetlenül megkínzották, de már magához tért, fel lehet hozatni a pincéből, folytatni lehet a kínzást, mindaddig, amíg ki nem adja az utasítást a fegyverek kiszolgáltatására.
61. Sóst kegyetlenül megkínzották a megvadult ellenforradalmárok. De megtörni nem tudták. Véres arca nyugodt és elszánt. Tekintete rebbenés nélkül szegeződik hóhéraira.
62. Sós az ajtóban áll. Az ellenforradalmárok most veszik csak észre, hogy a terembe valami takarító asszony jutott be. Ráripakodnak, hogy takarodjon ki.
- A takarító asszony nem tudja levenni tekintetét az összetört arcú, megkínzott Ferencről.
- Sós a takarítónőben felismeri Magdát. Véres ajkát füttyre csücsöríti s a teremben felhangzik az „Árva gyermek andalog” dallama.
- Magda azonnal megérti a füttyszóban rejlő utasítást. Sürögösen hírt kell vinnie. Szedlacseknek és a vasöntőknek.
63. A két testvér ismét farkasszemét néz. Csakhogy most Máriáss bíró kerekedett felül. Eszeágában sincs, hogy törődjék a joggal, amit a tárgyaláson váltig emlegetett. Azzal kezdi, hogy halállal fenyegeti Ferencet, majd azzal folytatja, hogy megcsillogtatja előtte a menekülés lehetőségét. Csak egy cédulát kell írnia, hogy a munkások adják ki az elrejtett fegyvereket és akkor elkerüli a kínhalált. Sós Ferenc megvetően csak ennyit felel: Vitessen vissza.

De a bíró nem mondhat le a fegyverekről; Uj fogással kísérelte. Utasítást ad cimborájának, Varjagosnak, hogy hozza fel Vizniczet a pincéből, mert itt az idő, hogy a jobboldali szociáldemokratákat ismét felhasználják a kommunisták ellen. Viznicz, a gyakorlott áruló, talán rá tudja birni Sóst is az árulásra.

64. Viznicz, ez a gyáva féreg, szégyenletesen siránkozik bebörtönöztetése miatt. Jajveszékelve bizonygatja, hogy ő sohasem volt kommunista.
— Igaz, — bólint rá keserűen Sós Ferenc, — Az én hibám, hogy nem vettem előbb észre, hogy bíztam magában, hogy a tagsági igazolványának jobban hittem, mint a cselekedeteinek. Most már látom, hogy a kettő csak együtt számít. Varjagos veréssel fenyegeti meg a csúszómászó jobboldali szociáldemokratát, aki félelmében reszketve könyörög Sós-nak, hogy írja meg a cédulát.
65. Viznicz térdreesik Sós előtt. Lábaiát átkarolya jajveszékel, hogy a proletárdiktatúra megbukott, most már béke lesz, maga Peyer elvtárs is ezt telefonálta. Hagyjon hát fel a macacssággal.
Még az ellenforradalmárok is megundorodnak Viznicztől. Máriáss bíró kiadja a parancsot: — vigyék előre ezt a barmot.
66. A bíró tehetetlen dühében korbáccsal ront féltestvére. Ebben a pillanatban lépett be a terembe Máriáss tanár. Megragadja fia csuklóját, s iszonyodva kérdi: — Az istenért, Endre, mit csinálsz?
67. A bíró ordítva támad apjára, hogy semmi keresnivalója itt. Majd melléneke szegezi a kérdést: tán csak nem ezekkel a forradalmárokkal tart?
A tanár tiltakozik. Nem, dehogyis tart a kommunistákkal.
— Akkor hát velük, az ellenforradalmárokkal, az úri emberekkel tart?
A tanár azonban erre is nemet mond. Nem foglalkozik politikával. Nem tud és nem is akar választani.
68. Sós Ferenc kíméletesen bánt természetes apjával, amikor az kéréssel fordult hozzá. De most, hogy pillanatnyilag ő került alul, kitör belőle a keserű igazság: nem akar választani? De hiszen egész életével választott már. Minden szó, amit egy ember kimond, szolgál valamit. Vagy a kizsákmányolást, vagy a szabadságot. A tanár egész élete, a finom

tartózkodása is ezeket az urakat szolgálta. De ő, Sós Ferenc, harcolni fog, amíg csak él.

— Akkor nem sokáig, — vágja rá gúnyos vigyorral a bíró úr.

69. A bíró félretaszítja öreg apját, aki bizonytalan kísérletet tesz, hogy megakadályozza Ferenc újabb megkínzását. — Vén bolond! — üvölti, s kiadja a parancsot, hogy Sóst hurcolják a kínzókamrába. A tanár a földre zuhan, a bíró pedig kutyakorbácsát suhogtatva Sós Ferenc után ront.
70. Máriáss tanár órák hosszat hever kábultan. Kábulatából a toronyóra kongása és a megkínzottak jajkiáltása riásztja fel.
— Dies irae, — motyogja maga elé, — ez a harag napja.
71. A tanár felugrik és úgy mered Juliskára, mintha kísértetet látna. Juliska azért sietett a városházára, mert az a hír járja, hogy az ellenforradalmi törvényszék tagjait lelőtték. Követeli a tanártól, hogy életében először tegyen valamit a fiáért, Ferencért. Parancsoljon törvényes gyermekére, a bíróra. A tanár azt motyogja: Itt senki sem hallgat rá. Juliska indul, hogy megkeresse Máriáss Endrét, de a tanár halásápadtan visszatartja.
72. A tanár nem hajdani szerelmét, Juliskát félti, hanem a saját bőrét, a maga úri tekintélyét. Reszket attól, hogy együtt találják a vörös vadbiztos anyjával. Hiszen minden pillanatban beléphet valaki. Azt hazudja, hogy ő majd beszél a fiával, a bíró úrral. De tudja, hogy nem fog beszélni. És ezt Juliska is tudja. Ránéz a minden ízében remegő, félelmében verítékező tanárra és szemébe vágja, hogy hitvány ember.
73. Mire az ellenforradalmárok a terembe lépnek, Juliska elrejtőzött a mellékszobába, a tanár pedig gyáván elsomfordált. Máriáss nem tudta megtörni Sós akaraterejét. Aggódik, mert a csehek még mindig egy helyben gubbasztanak, nem közelednek a városhoz, mintha valami az útjukat állaná. Pedig már látszanak tábortüzeik. Bartos kezdi olyannak érezni az ellenforradalmárok főfészkét, a városházát, mint valami egérfogót, amelyből ki tudja, szabadulhatnak-e?
74. Egyedül a részeg Varjagos elégedett, mert szent meggyőződése, hogy Sós Ferenc reggelre lógni fog és akkor majd a városka többi kommunistái megadják magukat. Részeg elmélkedését váratlan esemény szakítja félbe.

75. A terembe bebotlott Hanák tanár úr, a szerencsétlen, rokkant könyvelő, aki átaludta az ellenforradalmi merényletet és most az elvtársakat keresi.
De ajkán elhal a szó, mert felismeri a teremben lévőket. Volt főnökét, Varjagos malmost, és felesége csábítóját, Máriáss Endrét.
76. Máriáss bíró úr vigyorogva veszi elő revolverét. Szeretője, Hanákné nem volt hajlandó táncolni az urak előtt a legutolsó ellenforradalmi murin. Most majd táncol helyette a férje.
A rokkant könyvelő lába elé lövöldöz s torkaszakadtából röhög azon, hogy a szerencsétlen ember rémülten kapkodja a lábait.
Aztán új ötlete támad.
77. Térdrekényszeríti áldozatát, akiről tudja, hogy vallásos katolikus. Hát most imádkozzék.
Juliska meghallotta a szerencsétlen Hanák jajgatását. Előrohant rejtekhelyéről. A bíró és bandája megdöbbenet szemléli az ismeretlen asszonyt, aki vállon ragadja Hanák urat és szégyentől égő arccal kiáltja: Azonnal álljon fel!
78. — Héjj' maga kicsoda? — rikoltja a szórakozásában megzavart bíró úr. Juliska ránéz. Tekintetében megvetés villog, amikor a szemébe vágja: Sós Ferenc anyja vagyok.
79. — Könyörögni jött a gazember fiáért? — kérdi Juliskától a bíró úr. — De Juliska nem könyörög, Máriáss utasítást ad Varjagosnak, hogy sürgősen hozzák fel Sóst. Most, hogy az anyja a kezük közé került, bizonyára ki tudják csikarni tőle a fegyvereket.
Azután ismét Juliskához fordul. Édeskés hangon arra akarja rávenni, hogy legyen segítségükre, beszélje rá a fiát, hiszen csak egy cédulát kellene megírnia.
80. Juliska, ez a csendesszavú, görnyedt proletárasszony váratlanul kiegyenesedik. Megvetéstől és gyűlölettől izzó szavakkal utasítja vissza, hogy fiát árulás árán mentse meg.
— Száradjon el az akasztófán az a fattyu, — kiáltja. — aki nek a bitang anyja valaha is ilyet tanácsolna.
81. Máriáss felemelt korbáccsal ront Juliskára, de rémülten berohan az erkélyről az egyik ellenforradalmár, a helybeli sekrestyés és fejvesztetten kiáltja, hogy a csehek megfor-

dultak és elvonulnak. A sekrestyés szavai nyomán támadt csendben tisztán hallani, hogy a közelben egy rezes hang dalolja: „Egy árva gyermek andalog, szívét bú tölti el...” Juliska arca felragyog. Megismeri Józsi bácsi hangját. A sekrestyés rémulten dadogja, hogy ez Szedlacsek ...

82. Felpattan az ajtó s Józsi bácsi kedélyesen kiadja a parancsot: — A létező összes kezeket fel, tekintetes urak!
Az egérfogóba szorult ellenforradalmárookra huszonnégy derék vasöntő fegyvere szegeződik.
Máriáss bíró úr azonban még az utolsó pillanatban is gyilkolni akar, Szedlacsekre lő az erkélyről.
Józsi bácsi revolvere is eldördül ugyanabban a pillanatban.
83. A bíró úr kezéből örökre kiesik a pisztoly. Józsi bácsi fegyverének golyójától találva átzuhan a második emeleti erkély korlátján és az utca kövezetén halálra zúzza magát. Jajkiáltását elnyomja a diadalmas öröm harsogása: Megvan Sós!
84. A felszabadulás örömujjongása tölti be a városháza termét. Juliska boldogan öleli Ferencet. Józsi bácsi mosolyogva nézi örömet, s ravaszkas hunyorítással kérdi Feritől: No, vádbiztos elvtárs, ugy-e jól jött az a huszonnégy öntődei puska a dugeszből?
Feri elismeri, hogy bizony jól jött. Aztán utasítja Józsi bácsit, hogy kutassák át alaposan az egész városházát, a pincét és a háztetőt is. Alig szélednek el a vasöntők a nagy-takarításra, máris hozzák az első foglyot.
85. — Hanák úr, mit keres itt? Esőért könyörög? — kérdi Józsi bácsi, amikor megpillantja a foglyot.
— Veszedélyes helybeli ellenforradalmár, — közli a bányász, aki Hanák tanár urat foglyul ejtette.
Józsi bácsi kiszabadítja a rokkant könyvelőt szorongatott helyzetéből. Hanák úr sírvafakad boldogságában, hogy végre emberi hangon szólnak hozzá.
Künn az utcán ütemes, kemény léptek dobbannak, felzendül az Internacionálé: Fel, fel, ti rabjai a földnek ...
86. A tanácsterembe fegyveresek özönlenek. Élükön fiatal vörös katona lép be. Megérkeztek a salgótarjáni bányászok, akik munkahelyükről egyenesen a lövészárókba mentek, hogy életükkel, vérükkel védelmezzék a Tanácsköztársaságot, a dolgozó nép szabad hazáját.

Visszaverték a cseheket és a várost megtisztították az ellenforradalmároktól. Villámgyorsan elterjedt a hír, hogy a bányászoknál fontos parancs van.

— Kinek a parancsa? — kérdi Józsi bácsi.

Mindenki feszült várakozással tekint a bányászokra. Tudják, hogy döntő szavakat hallanak most.

87. A fiatal vörös katona elvtársaira néz és messzehangzó szóval feleli:

— A Tanácsköztársaság parancsa! Rákosi Mátyás parancsa! Azt üzeni: mindenki fegyverbe!

88. A vörös katona máris térképet tereget az asztalra és Sós elvtárssal közli: A város munkásszázada ma délig csatlakozzék a karancsberényi országút kijelölt pontján a harcoló bányásszászlóaljhoz. A század politikai megbízottja: Sós Ferenc.

Sós elvtárs szemében büszkeség és elszántság ragyog. Rákosi Mátyás szavaival a proletárhaza hívja őt fegyverbe, a nép szabadságának, a haza földjének védelmére. Ugy mondja, mint szent fogadalmat, hogy a század Rákosi Mátyás parancsára már délelőtt feltízre készen fog állni.

89. A várakozó vasöntők és bányászok között ezalatt Rákosi Mátyásról folyik a szó. Elmondják, hogy azt az üzenetet hozta Pestről: ti bányászok, ti csak három napig tartsátok magatokat. Védjétek meg a tarjáni bányát, Tanácsmagyarország egyetlen szénvidékét. Meg a proletárhazát. És Rákosi Mátyás egyetlen szavára megfordult a dolog. Bányásszászlóalj nőtt ki a semmiből ...

De ezt már nem állhatja meg szó nélkül a vöröskatona:

— Dehogyan a semmiből nőtt ki a bányásszászlóalj. A saját erőnkől, elvtársak!

90. Sós Ferenc büszkén, harcrakészen tekint végig a hős bányászok, a fegyveres vasöntők során.

— Mehetünk, elvtársak! — kiáltja.

— Mikor jössz vissza, Ferenc? — kérdi tőle halkán, gyengéden Magda.

— Meddig mentek? — szól Juliska.

Sós Ferenc elgondolkodik, csodálatos képek tűnnek fel szeme előtt. Képei egy olyan hazának, amely erős, gazdag, szabad és független. Amelyet dolgozó népe épít és védelmez

minden ellenségtől. Amelyért érdemes küzdeni, és ha kell, az életet is feláldozni, ahogy azt az Októberi Forradalom hősei tették. Látja a jövőt, mert hisz benne. Aztán kimondja. Így felel Juliskának, Magdának, egész Tanácsmagyarország dolgozó népének:

— Meddig megyünk? Talán sokáig. Addig, amíg egyszer, valahol össze nem találkozunk Szovjetország Vörös-hadseregével.

Vége.

